

**RELATĂRILE MAIORULUI CONSTANTIN ROESCU DIN
REGIMENTUL 74 INFANTERIE CONSTANȚA
DESPRE MODUL ÎN CARE AU FOST TRATAȚI OFIȚERII
ROMÂNI PRIZONIERI ÎN LAGĂRELE DIN BULGARIA
ÎN LUNA NOIEMBRIE 1918**

*dr. Doina ANGHEL**

Constantin Roescu s-a născut la 13 septembrie 1874 în localitatea Oprișor, județul Mehedinți. În dosarul personal este trecut doar numele tatălui, Deu N. Rouă, domiciliat în Oprișor, plasa Câmpu, județul Mehedinți. Constantin Roescu s-a căsătorit, la 8 februarie 1898 cu Anica A. Crețu și au avut 12 copii: Vasilica, Alexandru, Dumitru, Alexandrina, Constanța, Constantin, Ion, Petru, Eliza, Marioara și, din nou, Constantin. Numele ultimului copil nu este menționat¹.

Încorporat la 17 iulie 1894 ca soldat la Regimentul 1 Geniu, a primit gradul de caporal la 1 aprilie 1895, pe cel de sergent la 1 februarie 1896, pe cel de sergent major la 1 februarie 1897. La 17 iulie 1897 era „trecut în concediu”, iar la 1 august 1897 „reangajat pe 5 ani” la Regimentul 1 Geniu².

La 1 ianuarie 1902 a primit gradul de sublocotenent în rezervă și a fost mutat la Regimentul „Radu Negru” nr. 28, care fusese înființat la 5 aprilie 1880, sub numele de Regimentul de Dorobanți Suceava nr. 28, având drept bază de recrutare aria județului al cărui nume îl purta³. Începând cu 15 aprilie 1889, aria de recrutare a acestui batalion a fost stabilită în județele Dâmbovița și Argeș și a fost dislocat în garnizoana Găești, denumirea unității fiind „Regimentul nr. 28 de Dorobanți”⁴. La 1 iulie 1891 denumirea unității a fost schimbată în „Regimentul Radu Negru nr. 28”, cu garnizoana

* Expert arhivist, Depozitul central de arhivă, Pitești.

¹ Depozitul central de arhivă (în continuare se va cita Dp.C.A.), fond *Memorii Bătrâni*, litera „R”, maiori, dosar nr. 27, f. 2.

² *Ibidem*.

³ „Monitorul Oastei”, nr. 10 din 15 aprilie 1880, p. 259.

⁴ *Ibidem*, nr. 13 din 17 martie 1889, p. 132.

în București⁵. În anul 1893 garnizoana regimentului a fost stabilită la Pitești⁶, fiind dislocat în Dobrogea la 8 martie 1893⁷.

La 8 octombrie 1905, comandantul Regimentului „Radu Negru” nr. 28 nota în dosarul personal al sublocotenentului Roescu următoarele: *„Fiind provenit din grad inferior, cunoaște și aplică bine regulamentele. A fost concentrat pentru a doua oară și în manevrele din a.c. a condus bine plutonul. Este dintre ofițerii care își face bine serviciul și are dragoste de cariera militară”*⁸.

Doi ani mai târziu, în octombrie 1907, era notat astfel: *„Chemat pentru concentrarea și manevrele din toamna a.c. a răspuns cu exactitate și a condus foarte bine plutonul său. A arătat mult zel în activitate. Cunoaște foarte bine regulamentele armeei și le aplică de asemenea bine și pe teren. Este disciplinat, energic, pătruns de simțul datoriei și cu multă dragoste pentru serviciul militar. A arătat multă solitudine pentru soldat.*

A fost concentrat pentru a treia oară în acest an, luând parte activă la concentrarea și manevrele din anii 1902 și 1905.

*Pentru modul deosebit cum s-a condus în serviciu se propune pentru înaintare la alegere, fiind o dreaptă răsplată pentru acest ofițer care provine din armata activă”*⁹.

La 10 mai 1909, Constantin Roescu a primit gradul de locotenent și a fost mutat la Regimentul Constanța nr. 34¹⁰. Înființat prin Înaltul Decret nr. 1548 din 20 aprilie 1894, sub numele de Regimentul Constanța nr. 34, cu reședința la Constanța, organizat pe trei batalioane a patru companii, având două batalioane teritoriale și un batalion activ, a fost redenumit, ulterior, Regimentul 34 Infanterie. La 10 mai 1894, regele Carol încredința comandantului regimentului drapelul de luptă¹¹.

Prin Ordinul circular nr. 58, publicat în „Monitorul Oastei” nr. 40/1910, ministrul de Război îi mulțumea locotenentului Constantin Roescu *„pentru îngrijirea perfectă a trupei în tabere și marșuri, pentru rânduiala și ordinea perfectă constatată, pentru disciplina și instrucțiunea dată trupei cu ocazia concentrărilor Diviziei 10 de Rezervă”*¹². La rândul său, comandantul Regimentului 34 Infanterie îl caracteriza astfel: *„Înțelege și judecă bine. Are*

⁵ *Ibidem*, nr. 28 din 13 iulie 1891, p. 916.

⁶ *Albumul Armatei Române. 10 mai 1902*, Editura Librăriei Socecu & co, București, p. IX.

⁷ „Monitorul Oastei”, nr. 11 din 8 martie 1893, p. 127.

⁸ Dp. C.A., fond *Memorii Bătrâni*, litera „R”, maiori, dosar nr. 27, f. 6v.

⁹ *Ibidem*, f. 8v.

¹⁰ *Ibidem*, f. 2.

¹¹ *Idem*, fond *Colecția Registre istorice și jurnale de operații*, Registrul istoric al Regimentului 34 Infanterie, dosar nr. 809, f. 1.

¹² Dp.C.A., fond *Memorii Bătrâni*, litera „R”, maiori, dosar nr. 27, f. 10v.

bun simț și spirit de ordine. Posedă memorie și spirit de observare. Cultură generală potrivită gradului său. Instrucțiunea militară și instrucțiunea armei sau a serviciului satisfăcătoare.

Posedă ochiul câmpului. Concepțiune bună. Are inițiativă, prevedere, hotărâre, voință și stăruință. Este energic. Temperament liniștit. Unitatea comandată a fost bine.

Este activ. Are putere de muncă. Disciplina și educațiunea unității sale au fost bine. Are grijă de soldat. A făcut manevre și concentrarea la Cogealac”¹³.

În anul 1912, colonelul Ioan Dragalina, comandant al Regimentului Constanța nr. 34 nota în foaia calificativă: „*Se prezintă bine. Este sănătos și rezistent. Înțelege și judecă bine. Cunoaște bine regulamentele militare. Are inițiativă, hotărâre și destulă energie. Temperament liniștit. A fost concentrat de la 6-18 septembrie 1912 și a comandat un pluton, cu care a luat parte la toate exercițiile regimentului. Este disciplinat, are bun simț. Conduita foarte bună. Este activ, are putere de muncă și voință. A condus bine plutonul său, este un prea bun ofițer de rezervă provenit din plutonier reangajat”¹⁴.*

În baza Înaltului Decret nr. 4609 din 20 iunie 1913, efectivul regimentului a fost reorganizat în vederea participării la războiul din Bulgaria. Ordinul de mobilizare a armatei române fusese emis încă de la sfârșitul lunii mai, însă fusese contramandat în aceeași zi, așteptându-se finalul tentativei rusești de mediere între Serbia și Bulgaria. După eșecul demersului inițiat de Rusia țaristă, aceasta a dat de înțeles României că nu are obiecții față de revendicările asupra liniei Turtucaia-Balcic¹⁵. În schimb, guvernul bulgar cerea României neutralitate și ajutor pentru a încheia pacea cu Serbia și Grecia și, în special, retragerea imediată la Dunăre a armatelor române aflate pe teritoriul Bulgariei, în drum spre Sofia.

Încurajată de Austro-Ungaria, care anexase Bosnia și Herțegovina și nu dorea învecinarea cu o Serbie puternică, Bulgaria a început ostilitățile cu Serbia și Grecia. Urmând sfatul câtorva generali, regele Ferdinand al Bulgariei a lansat un atac rapid, considerând că astfel victoria va fi de partea lor. Realitatea a dovedit foarte repede contrariul, armata bulgară fiind înfrântă la Bregalnița de către sârbi și la Salonic de către greci¹⁶.

¹³ *Ibidem*, ff. 11-11v.

¹⁴ *Ibidem*, ff. 13-13v.

¹⁵ Gheorghe Zbucnea, *România și războaiele balcanice. 1912-1913. Pagini de istorie sud-est europeană*, București, Editura Albatros, 1999, p. 206.

¹⁶ Daniela Bușă, *Modificări politice și teritoriale în Sud-Estul Europei (1878 - 1914)*, București, Editura Paideia, 2003, pp. 270 - 271.

În momentul începerii celui de-al doilea război balcanic, s-a declarat mobilizarea, România anunțând capitalele europene despre intrarea sa în campanie. Primul ministru român, deși adept al politicii expectative, văzând totuși că inițiativele diplomatice pentru rezolvarea conflictului pe cale pașnică au eșuat, a solicitat regelui Carol mobilizarea trupelor și intervenția imediată. De asemenea, a înștiințat diplomații străini despre faptul că motivele intervenției sunt, pe de o parte, acela al asigurării unei frontiere strategice în Dobrogea, pe linia Turtucaia-Dobrici-Balcic și, pe de altă parte, nerespectarea de către Bulgaria a tratatelor și convențiilor internaționale¹⁷.

Mobilizarea armatei române a decurs în bune condiții, fiind mobilizate cinci corpuri de armată cu 15 divizii, dintre care cinci de rezervă, trei brigăzi de infanterie de rezervă, două divizii de cavalerie, o brigadă de călărași, aproximativ 460.000 de militari, 10.600 de ofițeri și 150.000 de cai¹⁸.

Armata română nu a întâmpinat rezistență serioasă din cauza faptului că trupele bulgare erau angajate în lupte contra celor grecești, sârbești și turcești din sud. La 22 iulie, în timp ce rezistența bulgară se dezintegra pe toate fronturile, guvernul român a acceptat un armistițiu, întrucât armata română nu intrase în război cu scopul de a distruge Bulgaria, ci de a menține echilibrul de forțe în Balcani și să impună rolul României de garant al acestuia¹⁹.

Conferința de Pace de la București s-a încheiat cu încorporarea teritoriului din sudul Dobrogei la România, articolul II al Tratatului de Pace semnat la 10 august 1913 stipulând că noua graniță româno bulgară „va porni de la Dunăre, la sud de Turtucaia, ca să ajungă la Marea Neagră, la miazăzi de Ecrene”²⁰.

Noua frontieră nu a adus României mai multă securitate, după cum aveau să o dovedească evenimentele de la începutul Primului Război Mondial. Cu tot entuziasmul clasei politice românești, anexarea acestui teritoriu în componența României, a adus mai multe dezavantaje decât beneficii, printre care: atacurile comitagiilor, problema colonizării

¹⁷ Anastasie Iordache, *Criza politică din România și războaiele balcanice 1911 - 1913*, București, Editura Paideia, 1988, pp. 239 - 240.

¹⁸ Mihail E. Ionescu, Nicolae-Șerban Tanașoca, *Al Doilea Război Balcanic (1913)*, București, Editura Militară, 2014, pp. 414 - 142.

¹⁹ Keith Hitchins, *România, 1866-1947*, ediția a IV-a, traducere de George Potra și Delia Răzdolescu, București, Editura Humanitas, p. 160.

²⁰ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Constanța, Editura Ex Ponto, 1998, p. 383.

macedonenilor, organizații comuniste subversive și, cel mai important, tensionarea relațiilor româno-bulgare.

Locotenentul Constantin Roescu a fost mobilizat în perioada 23 iunie - 1 septembrie 1913, conform Înaltelor Decrete nr. 4609 și 5141 din 1913²¹. La 10 mai 1914 a fost avansat la gradul de căpitan, în cadrul Regimentului 74 Infanterie²². Constituit inițial sub denumirea de Regimentul 74 Infanterie Rezervă, la data de 23 iunie 1913, în garnizoana Constanța, prin mobilizarea Batalionului 34 Rezervă, regimentul nu a acționat operativ în Bulgaria, fiind destinat „întăririi și apărării Cetății București”²³. La 29 august 1913 unitatea a fost demobilizată²⁴. Regimentul 74 Infanterie a fost reînființat, prin Înaltul Decret Regal nr. 1444, la 1 aprilie 1914, în Constanța²⁵.

Colonelul Anghelescu, comandantul Regimentului 74 Infanterie rezervă, spunea despre locotenentul Roescu Constantin: „*Se prezintă bine. Este sănătos și rezistent. Poate face campanie încă mulți ani. Călărește bine.*

Înțelege și judecă bine. Are bun simț, spirit de ordine și de metodă în lucrări. Cultura generală 4 clase secundare. Cunoaște bine legile și regulamentele militare. Posedă instrucțiunea militară atât ca ofițer de front, cât și ca contabil (sic!) în bani și materii.

Ochiul câmpului binișor format. Concepe binișor. Are inițiativă, hotărâre și destulă energie, atât la front, cât și ca ofițer contabil. Temperament liniștit.

În tot timpul acestei campanii a îndeplinit funcțiunea de contabil în bani și materii, în care s-a inițiat foarte repede, fiind stăruitor și cu bunăvoință la serviciu. După a sa dorință, l-am pus de a comandat o companie (a IV-a), pe care a condus-o prea bine atât la ordinea de manevră, cât și la cea de luptă, prin toate fazele ei, precum și la serviciul de siguranță în marș și stațiune.

Este disciplinat și foarte pătruns de simțul datoriei, nu așteaptă îndemnare spre a munci. Bun camarad și pătruns de spiritul militar. Devotat la serviciu. Moral și cu conduită foarte bună.

Și-a îndeplinit serviciul cu activitate și mare putere de muncă. Are multă grijă de buna și legala întrebuințare a fondurilor și materialelor ce i s-au încredințat.

²¹ Dp.C.A., fond *Memorii Bătrâni*, litera „R”, maiori, dosar nr. 27, f. 15v.

²² *Ibidem*, f. 2.

²³ *Ghidul Arhivelor Militare Române*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2010, p. 368.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

A condus prea bine serviciul de contabil în bani și în materii și s-a ocupat de instruirea și călăuzirea gradelor ce le-a avut sub ordinele sale.

Față de notele sale anterioare favorabile și probele ce a dat în cele șase concentrări (din care 3 ca locotenent) la care a luat parte în timp de 11 ani de când este ofițer de rezervă, la care se mai adaugă timpul de la 15 martie 1913, de când este chemat temporal în activitate, îl găsesc capabil pentru gradul de căpitan în rezervă.

Notează pe subalternii săi cu dreptate.

Posedând prea bune însușiri morale, fizice și intelectuale și îndeplinind și condițiile cerute de lege, dacă se consideră activitatea sa de aproape șase luni de concentrare ca încercare: Merită a înainta în rezervă”²⁶.

În anul 1914 a absolvit cursul de mitraliere al Școlii de tragere a Infanteriei cu calificativul „Bine”, dovedindu-se „foarte atent și punctual la serviciu”, dovedind că „i se poate încredința comanda secției de mitraliere”²⁷.

La 31 octombrie 1915, comandantul Regimentului 74 Infanterie îl propunea pe căpitanul Roescu pentru activare și acordarea ordinului „Coroana României” clasa a V-a, pentru „purtarea sa de muncă, destoinicia, capacitatea și discernământul său în serviciu”²⁸.

În anul 1916, România intra în război, după neutralitatea și negocierile cu cele două tabere aflate deja în conflict. Începea etapa finală a luptei românilor pentru desăvârșirea statului național unitar. La 1 septembrie 1916, în contextul primului război mondial, Bulgaria declara oficial război României, act urmat imediat de faimoasa bătălie de la Turtucaia. Pentru a doua oară în decurs de circa trei ani, România și Bulgaria se aflau din nou în război.

Căpitanul Constantin Roescu a fost mobilizat la 15 august 1916, conform Înalțului Decret nr. 2784/1916²⁹. A participat la luptele de la Turtucaia, „în după amiaza zilei de 23 și luptelor de la 24 august până către seară, când a fost făcut prizonier, din cauza lipsei de pod peste Dunăre.

Conducerea acestui ofițer în tot timpul luptelor a fost aceea a bravului, care își dă seama de importanța și greutatea misiunii sale. Rămas izolat cu compania sa în sectorul 3, căpitanul Roescu a luptat între

²⁶ Dp. C.A., fond *Memorii Bătrâni*, litera „R”, maiori, dosar nr. 27, ff. 16-16v.

²⁷ *Ibidem*, f. 17.

²⁸ *Ibidem*, f. 19.

²⁹ *Ibidem*, f. 2.

*regimentele 34 și 84, făcând legătura primei linii, unde a avut răniți toți cei 4 capi de plutoane și pierderi simțitoare în unitatea sa*³⁰.

Adversarii României dispuneau în Dobrogea, încă de la începutul operațiunilor militare, de 4 divizii bulgare, o divizie germană și două turcești. În luna august 1916, trupele române debușaseră în Transilvania, ocupaseră Brașovul și Făgărașul, ajungând în împrejurimile Sibiului. În acest timp, armata bulgară, cu sprijinul trupelor germane și turcești, a atacat dinspre sud, în Dobrogea. Armata română a pierdut capul de pod de la Turtucaia și a fost nevoită să oprească ofensiva din Transilvania.

La 24 august 1916, căpitanul Constantin Roescu a căzut prizonier la armata bulgară, în luptele de la Turtucaia. Bulgarii s-au dovedit a fi extrem de violenți cu prizonierii români, care erau brutalizați, uneori uciși, deopotrivă soldați și ofițeri capturați, chiar și răniți aflați în spitale. Se pare că acestea erau consecințele intervenției României în cel de-al doilea război balcanic, bulgarii considerând că este cazul să își ia revanșa. Edificatoare în acest sens sunt cuvintele generalului Pantelei Kiselov: „Nouă ne revine șansa demnă de invidiat de a pedepsi un vecin perfid și laș. Nenumărate sunt ticăloșiile pe care acest popor stricat le-a săvârșit față de țara noastră. Mamele noastre, soțiile noastre, copiii noștri nu vor uita necinstea din 1913. Onoarea batjocorită a Bulgariei ne cere acum răzbunare”³¹.

La 26 martie 1918, Ministerul de Război român emitea Ordinul circular nr. 2543, potrivit căruia, toți prizonierii militari români întorși din captivitate, în special ofițerii, trebuiau să întocmească un memoriu. În cuprinsul acestuia trebuiau consemnate date privind împrejurările în care au căzut prizonieri și la ce trupe inamice, unde au fost duși după aceea, în ce lagăr au fost internați, tratamentele la care au fost supuși de către inamic, condițiile de locuit, hrana, îmbrăcămintea, solda, îngrijirea medicală, programul zilnic. Totodată, trebuia menționată data întoarcerii din prizonierat, impresiile generale asupra stării de spirit generale a populației, aprecierile inamicului asupra armatei române și zvonurile care circulau în lagăre în legătură cu evenimentele interne sau internaționale. Memoriile trebuiau întocmite în două exemplare, unul fiind păstrat la istoricul unității militare din care făcea parte autorul, iar celălalt era înaintat Biroului Istoric din Marele Stat Major³².

³⁰ *Ibidem*, f. 20v.

³¹ Daniel Cain, *Prizonierii de război români în lagărele din Bulgaria*, în Bogdan Popa, Radu Tudorancea (coord.), „Războiul de fiecare zi. Viața cotidiană în tranșee și în spatele frontului în Primul Război Mondial (1914-1918)”, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2018, p. 213.

³² Dp. C.A., fond *Comandamentul General al Etapelor*, dosar nr. 633, f. 182.

Regimul prizonierilor de război, ca și condițiile de internare erau reglementate de convenții internaționale în vigoare la momentul conflagrației. Convenția privind legile și cutumele războiului, semnată în timpul celei de-a doua Conferințe de la Haga, la 18 octombrie 1907, stabilea un veritabil statut internațional al prizonierilor de război (însă avea marele neajuns că nu a fost ratificată de toate statele contractante, între cele care nu au ratificat-o aflându-se, de exemplu, România și Franța)³³. Normele stabilite prin Convenția de la Haga aveau un caracter obligatoriu pentru toate statele beligerante. Potrivit articolului 4 al Convenției, prizonierii de război erau plasați în grija guvernului inamic, dar nu a persoanelor sau corpurilor care i-au capturat. Ei urmau a fi tratați cu omenie, toate bunurile personale, cu excepția armelor, a cailor și a documentelor militare rămânând în proprietatea lor. Articolul 6 stipula că statul putea folosi prizonierii de război ca lucrători, potrivit gradului și aptitudinilor lor, cu excepția ofițerilor. Respectivul lucrări nu puteau fi însă excesive și nu puteau avea vreo legătură cu operațiunile de război³⁴.

De a lungul conflagrației, Comitetul Internațional al Crucii Roșii de la Geneva a trimis numeroși delegați pentru a vizita și observa situația existentă în lagărele de prizonieri ale diferitelor state beligerante. Între acestea, Germania și Bulgaria nu au admis accesul delegaților Crucii Roșii în toate lagărele, motivul putând fi lesne de înțeles, anume acela de a nu fi cunoscut regimul real de captivitate al prizonierilor de război deținuți în lagăre, de la condițiile de viață la regimul disciplinar sever și numeroasele acte de violență.

Autoritățile bulgare au decis ca, în cazul prizonierilor români, să nu aplice prevederile regulamentelor internaționale privind prizonierii, care stipulau că ofițerii nu vor fi trimiși la muncă. Decizia a stârnit indignare în rândul ofițerilor români prizonieri, refuzul acestora de a ieși la muncă fiind urmat de bătăi și înfometare. Acest episod s-a petrecut în luna noiembrie 1916, ulterior, comandamentul bulgar ordonând încetarea acestor acțiuni, iar ofițerilor români li s-a comunicat că au fost tratați ca niște „tâlhari” din cauza atrocităților comise de autoritățile de la București împotriva populației bulgare din Dobrogea. Ofițerilor români aflați în lagărul de la Kârdjali, li s-a comunicat, printr-o dispoziție a ministrului de război bulgar, că nu pot invoca prevederile dreptului internațional, întrucât acestea au fost încălcate în momentul în care s-au săvârșit „omoruri groaznice și alte crime

³³ A se vedea *Culegere cu principalele convenții de drept internațional umanitar*, Ministerul Apărării Naționale, Ploiești, 2004.

³⁴ *Ibidem*.

cutremurătoare asupra femeilor, copiilor, bătrânilor și bărbaților nevinovați” din Cadrilater³⁵.

În urma Armistițiului de la Focșani și a Păcii de la București, prizonierii români din Bulgaria au fost repatriați, în mai multe tranșe, pe parcursul anului 1918. Căpitanul Constantin Roescu s-a întors, la 29 mai 1918, din lagărul Kârjali, descriind ororile trăite:

„Domnule ministru,

Subsemnatul, maior de rezervă Roescu Constantin, domiciliat în orașul Turnu Severin, Calea Traian nr. 210, părinte a 12 copii în viață, am onoare a raporta următoarele: în luna iunie 1918, la înapoierea mea din captivitate de la bulgari, am înaintat Ministerului de Război prin Regimentul 74 Infanterie două memorii prin care arătăm că în timpul captivității am fost bătut și pus să lucrez la șosele ca salahorii de către statul bulgar, după cum arăt mai jos.

I

În ziua de 8 noiembrie 1916, după un marș barbar de 5 zile prin munții Rodopi, venind din orașul Kârjali, am ajuns în satul Ustovo, un grup de 300 ofițeri.

În dimineața zilei de 9 noiembrie 1916, de către trupa ce ne escortase și de către un inginer bulgar din Ustovo, ofițerii prizonieri români am fost somați a ieși la lucru de șosele; cu toți ofițerii am refuzat.

În dimineața zilei de 11 noiembrie 1916 cu toți ofițerii am fost conduși la lucru pe șoseaua dintre Ustovo și Pasmakli, la o depărtare de vreun kilometru de satul Ustovo. Aici, inginerul bulgar, după ce ne-a așezat în trei grupe de câte 100 ofițeri, dând fiecărui ofițer câte un număr de ordine, din grupa I a trimis în orașul Pasmakli 50 ofițeri ca să aducă roabe, târnăcoape și cazmale pentru lucru, a trecut la fiecare grupă de ofițeri, fiind însoțit de șeful de escortă, un sergent bulgar, ne-a somat să începem lucrul, adică să ne urcăm pe munte și să azvârlim pe șosea bolovani de piatră. Toți ofițerii au refuzat lucrul.

După terminarea somației, șeful escortei dă ordin santinelelor bulgare să ne înconjoare, se depărtează la vreo 100 pași de grupele de ofițeri și ne somează ca să stăm pe șosea nemișcați, în poziția care ne aflam. Santinelele gata a da foc la orice mișcare. Apoi inginerul pleacă în Ustovo cu sergentul, spre a raporta la telefon Comandamentului militar din Pasmakli că nu voiam a începe lucrul.

³⁵ Daniel Cain, *op. cit.*, p. 220.

Era ora 10 dimineața. Pe la orele 3 după amiază, 11 noiembrie 1916, sergentul bulgar se înapoiază din Ustovo și dă ordin santinelor a ne conduce înapoi în sat.

Comandamentul militar din Pasmakli dă ordin ca o grupă de ofițeri (110) să rămână în Ustovo, o grupă să fie transportată în satul Raicovo și alta în satul Vlașkoi, cele din urmă două sate la depărtări de 3-5 kilometri de Ustovo.

Grupul de ofițeri rămas la Ustovo, din care făceam parte și subsemnatul, am fost instalați într-o casă părăsită și încuiați cu lacăte, atât la ușa din față, dinspre stradă, cât și la ușa din dos, de la latrină, urmând ca ofițerii să-și facă orice nevoie înăuntru.

Ni se comunică de către șeful de post bulgar, sergentul Nicola, că comandamentul [sic!] militar bulgar din Pasmakli a dat ordin să ne închidă, să ne încuie și să nu ne dea nici apă, nici mâncare până nu ne decidem a ieși la lucru, și că santinelele care se vor dovedi că ne-au înlesnit a ne procura alimente sau apă vor fi împușcate.

Grupul de 110 ofițeri din Ustovo am stat închiși și încuiați timp de 5 zile, până la 15 noiembrie 1916.

În timpul acestor 5 zile de pedeapsă cu foame și sete am fost hrăniți în modul următor:

a) În ziua I și a II-a de pedeapsă cu foame și sete fiecare ofițer a trăit cum a putut, de exemplu eu am împărțit o pâine cu încă trei ofițeri. În ziua a III-a nici un ofițer nu mai avea nimic, cei care fumau și mai aveau tutun își mințeau stomacul cu fum de țigară, era ceva îngrozitor a suferi de foame și sete, ceva de necrezut, însă adevărat. Femeile din sat dau târcoale prin împrejurul închisorii, pentru a ne arunca pâine pe ferestre, însă erau alungate de santinele.

În noaptea de 3 spre 4 de post (13 - 14 noiembrie 1916), un soldat bulgar în timpul schimbului său, cu plată, ne procură 4 pâini cazone a 600 grame, în total 2 kg 400 grame și una boată cu apă de vreo 3 litri, apa este plătită de căpitanul Costescu și în dimineața zilei de 14 noiembrie aceste alimente sunt distribuite de către căpitanul Sâmbăteanu, locotenentul Pandele și sublocotenentul Teodorescu la cei 110 ofițeri, adică câte o mică bucățică de pâine și câte o lingură de apă din lighean la fiecare ofițer așezat pe lângă perete, ca să nu fie alimentat vreunul de două ori.

Tot astfel am fost alimentați și dimineața a 5-a zi de post, 15 noiembrie 1916.

Mulți ofițeri au leșinat de foame și sete.

II

În dimineața zilei de 16 noiembrie 1916, pe la orele 10, sosește în satul Ustovo un pluton de 40 soldați, «pluton de execuție», sub comanda locotenenților bulgari Chercef, comandantul lagărului de prizonieri din Kârjali, ofițer bulgar de fel din Silistra, unde are părinți, frați, surori și rude, locotenent Ispas Cendof și locotenent Vlad Stoicicof, cei din urmă doi ofițeri cu trupa de la Pasmakli.

La orele 2,30 după amiază acești ofițeri dau ordine; șeful de post, sergentul bulgar Nicola, cu doi soldați bulgari, intră în arestul cu ofițeri prizonieri români și ne somează «căpitani și locotenenții» să iasă afară - în stradă iar sublocotenenții prizonieri români să rămână înăuntru - în închisoare.

Căpitanii și locotenenții români prizonieri, scoși afară din închisoare, în stradă, înaintea hotelului Rodopi și a închisorii, un fel de piață unde se încrucișează trei străzi, suntem așezați pe două rânduri, în spatele nostru era un zid înalt.

Ofițerii bulgari dau ordin plutonului de execuție să ne înconjoare, să încarce armele și să ia poziția, gata a trage foc - cu armele aplecate spre grupul de ofițeri.

Locotenentul bulgar Chercef înaintea ofițerilor, la mijloc, Ispas Cendof la flancul drept și Vlad Stoicicof la flancul stâng, la patru pași de ofițeri, cu revolverele întinse gata a trage foc, atât ofițerii bulgari cât și trupa de execuție, la cea mai mică mișcare neobișnuită a noastră sau la comanda unuia din ofițerii bulgari.

Locotenentul bulgar Chercef, care știa românește, începe să parlateze și să ne spună că trebuie să lucrăm, că așa este ordinul statului bulgar și dacă nu lucrăm nu are să ne fie bine și că orice rezistență este în zadar, că ei de aceea sunt trimiși să ne facă să lucrăm.

Acel moment era sublim, ceva Dumnezeiesc, o inspirație cerească străbate corpurile acestor ofițeri care stăteau ca o stâncă înaintea bestiiilor bulgare și, într-un singur glas, toți au răspuns că nu lucrează. Acest cuvânt a tulburat până la turbare pe aceste fiare în chip de om; locotenentul Chercef face un semn locotenentului bulgar Cendof Ispas de la flancul drept, care se repede la prima victimă din dreapta, căpitanul Popeia din Regimentul 34 Constanța, în mod fulgerător îi dă izmenele și pantalonii în jos, un soldat bulgar se așează pe capul ofițerului, altul pe picioare, locotenentul bulgar Ispas Cendof, așezat în stânga cu o cravașă în ambele mâini și un sergent bulgar în dreapta, în mâini cu un ciomag gros, încep a trage ofițerului pe pielea goală, pe părțile moi ale șezutului și coloana vertebrală 25 lovituri, sforțându-se din toate puterile, în așa fel că, de la

primele lovituri, pielea de pe corpul ofițerului începea să se rupă și sângele tâșnea în sus, ca la o pasăre când i se taie gâtul.

Ofițerul, de la primele lovituri barbare, începea să țipe în mod îngrozitor, așa că ecoul țipetelor era dus în depărtare de valurile râului Arda, apoi cădea în stare de nesimțire și după ce se termina cu cele 25 - 50 lovituri, ofițerul mai erau dat cu gura de pietre de soldatul ce-l ținuse de cap, și însângerat cu gura și trupul de sânge, era aruncat ca un cadavru pe trotuarul de la spatele grupului de ofițeri.

Al doilea ofițer bătut a fost căpitanul Chiriceanu, însă în locul ofițerului bulgar care trăgea cu cravașa a trecut un sergent bulgar, înalt, foarte robust, care a fost în serviciul domnului Ciurcu la Sintești, județul Ilfov, 8 ani, și care bestie ne lovea cu mare sete de răzbunare, așa că toate loviturile aplicate cu ciomagul de acest barbar ne-au produs adânci răni care se cunosc pe corpul ofițerilor în toată viața.

III

La acest spectacol îngrozitor, autoritățile bulgare din Ustovo, pentru a băga spaima în populație ca să nu ascundă dezertorii lor, au adus toată populația satului, copiii de la școlile primare și elevii de la gimnaziile de fete și băieți; era o mare de capete omenești, aruncaai acul în sus și cădea pe om, toți se înghesuiau spre a ne vedea.

Începutul spectacolului începe, lumea îngrozită țipă, femeile fug în toate părțile pe stradă, intră în case, închid ușile, la spectacol privesc numai bărbații și copiii din școli, mulți plâng și chiar pe obrazul unei santinele am văzut lacrimi.

IV

În modul arătat mai sus au fost bătuți la Ustovo următorii ofițeri:

- 1) Căpitan Popeia Gh. Regimentul 34 Constanța
- 2) „ Chiriceanu C-tin Regimentul 1 Artilerie Cetate
- 3) „ Tolmide D-tru Batalionul 2 Artilerie Cetate
- 4) „ Costescu Ștefan Regimentul 5 Obuziere
- 5) „ Ionescu Lupu Regimentul 2 Grăniceri
- 6) „ Vlad Victor Regimentul 2 Grăniceri
- 7) „ Roescu C-tin Regimentul 74 Infanterie
- 8) „ Bursănescu Vasile Regimentul 74 Infanterie
- 9) Locotenentul Tudoriu Drăgan Regimentul 74 Infanterie
- 10) Locotenentul Vretos Denis Regimentul 3 Artilerie

După ce acești 10 ofițeri din grupul de la Ustovo am fost bătuți și aruncați grămadă de pe locul de execuție pe trotuarul dinapoi, grămadă unul peste altul, tot plutonul de execuție cu cei trei ofițeri bulgari cu armele, soldații, și revolverele, ofițerii, îndreptate spre ofițerii bătuți, leșinați, se

apropie și sergentul acela care fusese în serviciul domnului Ciurcu, pe românește spune «Cine vrea să moară, să spună că nu lucrează», se repetă această somație de mai multe ori, la care atât ofițerii bătuți care mai puteau să vorbească, cât și cei nebătuți au spus că «acum lucrează».

Faptul era consumat, ofițerii bătuți, de dureri, gemeau, cei nebătuți, de groază și milă, plângeau, mulți din ofițeri în acel moment căutau să se sinucidă, pentru care bulgarii (garda) observând, se reped în închisoare la ofițeri și le confiscă curelele, bricegele și orice lucru ce li se păreau că înlesnește sinuciderea.

Plutonul de execuție pleacă, ofițerii bătuți sunt luați de ofițerii nebătuți, de jos, din stradă, din grămadă, pe brațe, fiecare dă ce poate, unii mantalele lor, unii pături, care aveau ni se fac așternuturi moi și fiecare, cu mare respect, caută să ne dea ajutorul ce poate, apă sau pâine, și caută a nu face zgomot spre a nu ne supăra.

Căpitanul veterinar Alexandrescu ne pansează rănilor, de nobilii noștri ofițeri ni se procură tot ce ne trebuie - era ceva sublim, ceva Dumnezeiesc, preotul Florescu Ion de la grăniceri ne dă putere sufletească. Căpitanul Bursănescu are o a doua criză, începuse să viseze etc.

V

După ce au fost bătuți ofițerii de la Ustovo, plutonul de execuție a plecat la Vlaskoi unde, în același mod, au bătut pe următorii ofițeri:

- 1) Căpitan Grigorescu, Regimentul 5 Obuziere, fiul eroului General Grigorescu*
- 2) Căpitan Eftimescu, Regimentul 76 Infanterie*
- 3) Locot. Stănescu Titi din Grăniceri*
- 4) Sublocot. Sturza Aureliu, Regimentul 76 Infanterie*
- 5) „ Palade Ion, Regimentul 76 Infanterie Procuror*
- 6) „ Zamfirescu, Regimentul 76 Infanterie*
- 7) „ Popudof D-tru, Regimentul 3 Artilerie Ușoară*
- 8) „ Ștefănescu Alecu din Pionieri*
- 9) „ Boambă Horia, Regimentul 76 Infanterie*
- 10) „ Cernăianu, Regimentul 5 Obuziere, fiu de țăran din comuna Pătulele, județul Mehedinți, care a murit în vara anului 1917 din cauza bătăii.*

VI

Observații: Subsemnatul maior rezervă Roescu Constantin, căzut prizonier la Turtucaia cu întreaga garnizoană, fost chemat temporar în activitate la Regimentul 74 Infanterie, cu care am luptat până la 24 august 1916.

Ca ofițer prizonier fiind bătut în modul arătat mai sus și fiind pus la lucru la șosele, la Ustovo, în mai multe zile în luna noiembrie 1916, de către statul bulgar, și din cauza bătaii fiind bolnav, după cum se constată din alăturatul certificat medical eliberat de o comisie medicală militară română, compusă din cinci doctori ofițeri superiori, doi doctori maiori și trei doctori colonei, care constată că în prezent pe corpul meu prezint semnele loviturilor pentru toată viața și că sunt bolnav de anestită nervoasă, pentru care am avut și am nevoie de îngrijiri medicale care îmi necesită cheltuieli, ca să pot trăi pentru îngrijirea celor 12 copii etc. și care certificat în copie îl alătur pe lângă acest memoriu.

Rănile produse de bătaie mi s-au vindecat și cicatrizat după mai multe luni de pansament la Spitalul militar din Kârjali, Bulgaria, unde am fost pansat și trecut în Registrul de bolnavi de către un doctor grec prizonier.

Tot din cauza bolii provenite din bătaie, anestita nervoasă, am fost internat în Spitalul militar din Haskovo, Bulgaria, timp de două luni (aprilie și mai 1917).

VII

În dimineața zilei de 21 noiembrie 1916 toți ofițerii români prizonieri din grupul de la Ustovo, au fost scoși la lucru pe șoseaua dintre Ustovo - Kârjali, unde am lucrat ca salahori timp de o săptămână.

Mayor rezervă C. ROESCU

*Turnu Severin Calea Traian nr. 210*³⁶.

La întoarcerea în țară, căpitanul Constantin Roescu a fost detașat la Depozitul mixt de materiale ruse din Chișinău, fiind avansat la gradul de maior începând cu data de la 1 septembrie 1917³⁷. În cadrul acestei unități, a îndeplinit funcția de ajutor al comandantului și ofițer contabil, dând dovadă de aceleași frumoase calități, după cum reiese din notările de serviciu: „Conducerea căpitanului Roescu este mai presus de orice laudă, cu o putere de muncă excepțională, dublată de o conștiință, exactitate și voință rară”³⁸ scria maiorul Petrăchescu la 30 octombrie 1918. Un an mai târziu, același comandant al Depozitului mixt de materiale Chișinău consemna: „Mayorul Roescu este tipul ofițerului de încredere și destoinicie pentru orice serviciu, dotat cu o putere de muncă și conștiinciozitate care-l face să se distingă în orice împrejurare. Crezul său este serviciul căruia i s-a devotat

³⁶ Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Calvarul prizonierilor români din Primul Război Mondial. Mărturii documentare*, vol. I, Editura Universității din Pitești, 2006, pp. 377 - 384.

³⁷ Dp. C.A., fond *Memorii Bătrâni*, litera „R”, maiori, dosar nr. 27, f. 2.

³⁸ *Ibidem*, ff. 22, 22v.

*cu desăvârșire și preocuparea sa nu este decât executarea ordinelor și îndatoririlor sale militare. Calitățile excepționale în timp de pace ca și cele arătate în luptele grele de la Turtucaia fac ca acest ofițer să-și câștige dreptul de a fi apreciat ca unul dintre cei mai buni și desăvârșiți ofițeri superiori, motive pentru care îl propun pentru a înainta la gradul de locotenent-colonel la excepție, fiind bine meritată și a se i se acorda ordinul Steaua României cu spade pentru bravura personală arătată pe câmpul de luptă*³⁹.

Propunerile maiorului Petrăchescu nu s-au materializat, maiorul Constantin Roescu nu a mai fost avansat, iar singurele medalii pe care le-a primit au fost Medalia Jubiliară „Carol I” în anul 1906 și medalia „Avântul Țării” în anul 1913⁴⁰.

Chemarea temporară în activitate i-a încetat la 28 februarie 1919, conform ordinului circular nr. 28926/1919, fiind din nou mobilizat, începând cu 1 martie 1919, prin ordinul Serviciului Personal al Ministerului de Război nr. 192/1919⁴¹.

În perioada mai - octombrie 1920 a fost șef al Depozitului mixt de materiale rusești din Chișinău⁴², iar în anul următor a fost mutat la Regimentul 95 Infanterie Turnu Severin, cu gradul de maior în rezervă. La 6 iunie era mutat la Regimentul Rovine nr. 26 din Craiova, unde „a fost întrebuințat la serviciul cazarmare și ale servicii ușoare de gospodărie”⁴³.

Începând cu 27 mai 1927 a fost mobilizat în mai multe rânduri la Cercul de Recrutare Mehedinți⁴⁴, unde a avut mai întâi funcția de șef al Biroului pensii⁴⁵, apoi a fost mutat la Biroul Mobilizare⁴⁶, unde a demonstrat că este „un element care se manifestă prin muncă cinstită și perseverență, nepregătit pentru gradul superior, dar credincios și demn pentru însărcinări potrivite gradului și experienței sale”⁴⁷. La 1 ianuarie 1934, maiorul în rezervă Constantin Roescu a fost trecut în retragere pentru limită de vârstă⁴⁸.

³⁹ *Ibidem*, f. 24.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 2v.

⁴¹ *Ibidem*, f. 2.

⁴² *Ibidem*, f. 26.

⁴³ *Ibidem*, f. 29.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 2.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 29v.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 31.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 32v.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 2.

***REPORTS OF MAJOR CONSTANTIN ROESCU FROM REGIMENT
74 CONSTANTA INFANTRY ABOUT THE WAY THE ROMANIAN
OFFICERS PRISONERS IN THE CAMPS IN BULGARIA WERE
TREATED IN NOVEMBER 1918***

-abstract-

Key Words: prisoners of war, prison camps, military documents.

The issue of prisoners of war from the first world conflagration was little addressed in Romanian historiography. However, the military documents contain memoirs of the officers who returned from captivity, in which data are recorded regarding the circumstances in which prisoners fell and to which enemy troops, in which camp they were interned, the treatments they were subjected to by enemy.

For most of the Romanian soldiers who ended up in the prison camps in Bulgaria, the real war experience was limited to the Bulgarian attack on the Turtucaia bridgehead, as was the case with Major Constantin Roescu. The shock of the defeat at Turtucaia was amplified by the physical sufferings and humiliations endured during his captivity, which he recounts in the memorandum prepared upon his return to the country.